**CZU: 343.281:347.426.6**

# CONDAMNAREA INFRACTORULUI – O MĂSURĂ SUFICIENTĂ DE SATISFACȚIE ȘI COMPENSARE A PREJUDICIULUI MORAL CAUZAT VICTIMEI INFRACȚIUNII ?

**Alina ȘAVGA,**
doctor în drept, conferențiar universitar,
Departamentul Drept Penal al Facultății de Drept
a Universității de Stat din Moldova

***SUMMARY.*** *Undoubtedly, the conviction of the offender is an important measure of protection of the social values promoted by the state and also constitutes a fair moral satisfaction for the victim, but at the same time, it is not enough when material or moral damage is also inflicted to the victim. A justice in which the damage caused to the victim is not completely recovered, and where the offender is sentenced to prison, can only count as an incomplete form of justice or as a breach of equity.*
*The offender's conviction is important for the re-establishment of social justice and for the fulfillment of other goals proposed by the lawmaker during the process of criminal punishment, such as: the correction and resocialization of the offender; general and special deterrence; but not to achieve the principle of "restitutio in integrum" for the victim of the crime.*

***Keywords:*** *conviction of the offender, criminal punishment, victim, damages for mental injury, compensation for damage, moral satisfaction, revenge, restoration of social equity, restorative justice.*

Politica penală contemporană a majorității statelor lumii este orientată spre promovarea strategiilor de consolidare și garantare a drepturilor pe care le au victimele infracțiunilor, precum și spre instaurarea unei justiții cu caracter restaurativ. Astfel, protecţia victimelor infracţiunilor, în special reabilitarea și compensarea prejudiciilor cauzate în urma actelor infracționale, constituie o preocupare a instituțiilor statale și non-guvernamentale, a organizațiilor de nivel mondial și comunitar, precum şi a membrilor de rând ai comunității.

Interesul faţă de subiectul în cauză porneşte de la raţiuni de solidaritate socială, iar scopul care este urmărit în acest sens vizează înlăturarea sau, cel puţin, minimizarea consecinţelor negative în viaţa persoanelor ce au avut neşansa de a fi victime ale faptelor social-periculoase. [1]

Este general recunoscut faptul că pentru înlăturarea daunelor cauzate de săvârșirea infracţiunii nu este suficientă doar intervenţia organelor de drept și a justiţiei penale. Devine imperioasă instituirea unui sistem de măsuri de protecţie şi de respectare a drepturilor şi intereselor victimelor infracţiunilor. Realizarea acestui sistem este posibilă, pentru început, prin adoptarea unui cadru normativ eficient care să instituie condiţiile minime de compensare a prejudiciilor cauzate victimelor infracţiunilor.

Dreptul victimelor infracțiunilor de a primi o satisfacție echitabilă și o recuperare a prejudiciului cauzat de infracțiunea săvârșită constituie obiectivul de reglementare al mai multor acte normative adoptate atât la nivel național, cât și internațional (sau comunitar).

În acest sens, colaborarea internațională între state are la bază un cadru normativ amplu și complex, materializat, în parte, prin: Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, adoptată de Adunarea Generală a ONU (10 decembrie 1948) [2], Convenţia Internaţională cu privire la drepturile copilului (New York, 20 noiembrie 1989) [3], Principiile directoare referitoare la prevenirea crimei şi la justiţia penală în contextul dezvoltării şi al unei noi ordini economice internaţionale, adoptate de Congresul al VII-lea al ONU pentru prevenirea crimei şi tratamentul delincvenţilor (Milano, 26 august - 06 septembrie 1985) [4], Declaraţia Naţiunilor Unite privind principiile fundamentale ale justiţiei pentru victimele infracţiunilor şi abuzului de putere, adoptată de Adunarea Generală a ONU (29 noiembrie 1985) [5], Convenţia ONU împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante (Rezoluţia 39/46 din 10 decembrie 1984) [6] etc.

Respectarea drepturilor pe care le au victimele infracțiunilor rămâne un subiect de importanță majoră și în cadrul Uniunii Europene. Printre cele mai relevante acte normative la nivel comunitar sunt: Convenţia europeană privind despăgubirea victimelor infracţiunilor săvârşite prin violenţă (Strasbourg, 24 noiembrie 1983) [7], Recomandarea R(85)11 a Comitetului de Miniștri privind poziţia victimei în cadrul dreptului penal şi al procedurii penale (28 iunie, 1985) [8], Comunicarea Comisiei Europene „Victimele infracţiunilor în Uniunea Europeană – reflecţii privind standarde şi acţiune” (14 iulie 1999) [9], Decizia-cadru a Consiliului European privind poziţia victimelor în procedura penală (15 martie 2001) [10], Cartea verde „Compensarea victimelor infracţiunilor” a Comisiei Europene (28 septembrie 2001),[11] Directiva Consiliului Europei nr.2004/80/EC privind despăgubirea victimelor infracţiunilor (20 aprilie 2004) [12], Directiva 2011/36/UE a Parlamentului European și a Consiliului privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejarea victimelor acestuia (5 aprilie 2011) [13], Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (11 mai 2011) [14], Directiva 2011/99/UE a Parlamentului European și a Consiliului privind ordinul european de protecție (13 decembrie 2011) [15], Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității (25 octombrie 2012) [16] etc.

Având în vedere instrumentele internaţionale/comunitare relevate supra, precum şi practica altor state care deja deţin un repertoriu legislativ în domeniu şi experienţă în aplicarea acestuia, în Republica Moldova s-au întreprins pași siguri în vederea consolidării eforturilor de legiferare.

Astfel, cadrul normativ național al Republicii Moldova în domeniul compensării prejudiciilor cauzate victimelor infracțiunilor întrunește o varietate de reglementări, care țin de identificarea celor mai vulnerabile categorii de victime (minori, femei, victime ale traficului, victime ale violenței în familie etc.), de clasificarea prejudiciilor (morale, fizice, materiale), de stabilirea mecanismelor procedurii de recuperare a daunelor ș.a.: Constituția Republicii Moldova [17], Codul penal al Republicii Moldova [18], Codul de procedură penală al Republicii Moldova [19], Legea cu privire la reabilitarea victimelor infracţiunilor nr.137 din 29.07.2016 [20], Legea cu privire la mediere nr.137 din 03.07.2015 [21], Legea cu privire la probațiune nr.8 din 14.02.2008 [22], Legea cu privire la protecţia martorilor şi altor participanţi la procesul penal nr.105 din 16.05.2008 [23], Legea cu privire la prevenirea şi combaterea violenţei în familie nr.45 din 01.03.2007 [24], Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane nr.241 din 20.10.2005 [25], Legea privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acţiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii şi ale instanţelor judecătoreşti nr.1545 din 25.02.1998 [26], Legea privind repararea cheltuielilor de tratament aplicat persoanei vătămate în acţiune criminală nr.79-XIII din 28.04.1994 [27], Legea privind reabilitarea victimelor represiunilor politice nr.1225-XII din 30.12.1992 [28] etc.

În pofida existenței unei baze normative consolidate care identifică modelele mecanismului de reparare a prejudiciului cauzat victimelor infracțiunilor, satisfacția acestora de la actul justiției în Republica Moldova este departe de a fi suficientă.

După ani buni de existență și de aplicare a justiției punitive, comunitatea internațională se reorientează spre dezvoltarea unei politici globale pentru justiția penală care include prevenția, devierea de la sistemul formal, devierea de la detenție și reintegrarea prin procese restaurative. Or, justiția restaurativă face dreptate mai repede, mai corect și la un cost mai mic decât sistemele formale de justiție, reduce costurile intervențiilor de stat, recuperează victimele, stimulează remușcarea infractorilor și reduce riscul recidivei. Este o modalitate de înțelegere și de înfăptuire a justiției prin participarea activă a victimelor, a infractorilor și a comunității la repararea prejudiciilor deja cauzate și prevenirea eventualelor daune pe viitor.

Cu toate acestea, rezultatele sugerează faptul că folosirea justiției restaurative în Republica Moldova, dar și în alte state ale lumii, este foarte limitată, uneori inexistentă.

Din analiza mai multor spețe din practica judiciară națională observăm tendința instanțelor judecătorești de a statua condamnarea infractorului drept măsură suficientă pentru a oferi satisfacție morală echitabilă părții vătămate, fără de a fi necesară achitarea despăgubirilor bănești pentru compensarea prejudicial moral cauzat. De drept, preluând o asemenea abordare, instanțele de judecată sfidează scopul pedepsei penale și a condamnării propriu-zise, care prin efect trebuie să fie orientată spre

restabilirea echității sociale, prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni, corectarea și resocializarea infractorului și nicidecum spre provocarea unor suferințe, chinuri sau răzbunare față de acesta.

Astfel are loc denaturarea scopului urmărit la acordarea satisfacţiei echitabile.

Or, potrivit prevederilor art.2 din Codul penal al RM [18], care stabilește scopul legii penale: *„Legea penală apără, împotriva infracţiunilor, persoana, drepturile şi libertăţile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orânduirea constituţională, suveranitatea, independenţa şi integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea şi securitatea omenirii, precum şi întreaga ordine de drept. Legea penală are, de asemenea, drept scop prevenirea săvârşirii de noi infracţiuni."*

Totodată, conform prevederilor alin.(2) art.61 din Codul Penal al RM [18]: *„Pedeapsa are drept scop restabilirea echităţii sociale, corectarea şi resocializarea condamnatului, precum şi prevenirea săvârşirii de noi infracţiuni atât din partea condamnaţilor, cât şi a altor persoane. Executarea pedepsei nu trebuie să cauzeze suferinţe fizice şi nici să înjosească demnitatea persoanei condamnate."*

Fundamentul istoric al acestei reglementări legale o regăsim în lucrarea „Despre infracțiuni și pedepse" a renumitului jurist italian Cesare Beccaria, care scria: „… este evident că scopul pedepselor nu este de a chinui și de a îndurera o ființă sensibilă, nici de a ierta o infracțiune deja comisă. Așadar, scopul nu este altul decât de a-l împiedica pe vinovat să aducă noi prejudicii concetățenilor săi și să-i descurajeze pe ceilalți să comită fapte dăunătoare." [29, p.60].

Similar, urmează a fi luat în considerație faptul că Curtea Europeană a Drepturilor Omului, la acordarea satisfacţiei echitabile, stabileşte că scopul nu este unul punitiv, ci mai curând unul reparatoriu şi preventiv. Finalitatea constatării şi determinării prejudiciului moral rezidă în acordarea unei satisfacţii echitabile menite să atenueze suferinţele victimei.

În practica constantă a Curții se consideră neavenite cererile de daune etichetate ca „punitive", „cu titlu exemplar" sau „agravante". În acest sens, nu se urmăreşte pedepsirea infractorului culpabil de săvârşirea faptei incriminate, ci se încearcă, în primul rând, să se repună victima pe poziţia în care aceasta se afla anterior săvârşirii infracțiunii. Mai mult ca atât, concluziile şi indicaţiile expuse în hotărârile Curții urmăresc prevenirea unor încălcări similare pe viitor.

La pronunțarea sentințelor pe cauzele penale în cadrul cărora a fost depusă acțiunea civilă privind recuperarea prejudiciului moral și material cauzat victimei instanțele urmează să pornească de la faptul că „satisfacția" acordată victimei trebuie să fie „echitabilă", avându-se în vedere circumstanțele cauzei. Așadar, se vor lua în considerare caracteristicile particulare ale fiecărui caz în parte. Instanța judecătorească poate decide că pentru anumite capete de cerere condamnarea făptuitorului reprezintă, în sine, o satisfacție echitabilă suficientă, fără a mai fi necesară acordarea unei compensații pecuniare. De asemenea, instanța ar putea considera din motive de echitate că se impune acordarea unei sume mai mici

decât valoarea prejudiciului suferit sau decât totalul cheltuielilor suportate de către victimă, sau chiar că nu se impune acordarea niciunei sume cu acest titlu. Aceasta din urmă poate surveni, de exemplu, atunci când provocarea săvârșirii infracțiunii este consecința comportamentului ilegal sau amoral al victimei, atunci când întinderea prejudiciului moral sau material sunt imputabile părții vătămate înseşi. La stabilirea cuantumului satisfacției acordate, instanța poate lua în considerare atât situaţia părții vătămate în urma săvârșirii unei infracțiuni, cât şi situaţia infractorului, ca parte responsabilă de repararea prejudiciului.

Totodată, instanţele judecătoreşti nu trebuie să-şi formuleze o idee preconceptă potrivit căreia acţiunile înaintate cu privire la acordarea sumei pecuniare cu titlu de prejudiciu moral, prin care se pretinde repararea de către infractor a prejudiciului cauzat prin săvârșirea infracțiunii, implică în mod frecvent admiterea *„în principiu”* a acţiunii civile în cauza penală. Motivarea instanței că pe această categorie de acţiuni ar fi necesar într-o procedură distinctă de a se elucida toate circumstanţele cauzei, de a se constata dacă există cu adevărat o încălcare a drepturilor și a intereselor nepatrimoniale ale victimei şi de a se stabili prin probe dacă a existat în mod veridic un prejudiciu moral în cuantumul solicitat, nu este relevantă și nu poate fi reținută. Or, victima nu trebuie supusă unei victimizări repetate prin reamintirea clipelor neplăcute din momentul săvârșirii infacțiunii, la examinarea acțiunii într-o procedură separată. Raționamentul legiuitorului de a intenta acțiunea civilă de recuperare a prejudiciului material și moral în cadrul procesului penal, conform rigorilor art. 219-221 din Codul de procedură penală al RM [19] a fost justificat de necesitatea examinării concomitente, în mod rapid și efectiv, nu doar a circumstanțelor și consecințelor infracțiunii, ci și a modalităților de reparare a prejudiciului cauzat victimei.

În pofida faptului că esenţa instituţiei reparării prejudiciului moral este aceeaşi în majoritatea statelor europene democratice, practica judiciară a Republicii Moldova nu este constantă și uniformă și nu relevă un mod particular de determinare şi evaluare a prejudiciului moral, a metodelor de reparare a acestuia.

După părerea cercetătorului Eugeniu Cațaveică, modalităţile de exprimare a prejudiciului moral constituie efectele concrete (consecinţele) pe care infracțiunea săvârșită le produce asupra victimei. Printre cele mai răspândite forme putem menționa: durerea, suferinţa şi rănirile fizice și psihice; sentimentul de anxietate, stres şi neliniște; sentimentul de neputinţă; sentimentul de frustrare, nedreptate şi umilinţă; starea de frică şi incertitudine de lungă durată; perturbarea vieţii; diminuarea reputaţiei; pierderea de oportunitate [30, p.63].

Analizând acordarea satisfacţiei echitabile în jurisprudenţa CEDO, constatăm două modalități de reparare a prejudiciului moral: reparaţia în echivalent bănesc și recunoașterea încălcării ca satisfacţie echitabilă în sine.

Prin analogie, la nivel național, putem constata că instanțele judecătorești, acordând o satisfacție echitabilă victimei infracțiunii în vederea reparării prejudiciului moral cauzat, operează cu două soluții alternative: compensează prejudicial moral în echivalent bănesc sau recunoaște condamnarea infractorului ca măsură suficientă de satisfacție echitabilă în sine.

*De facto,* condamnarea infractorului s-ar putea constitui într-o satisfacţie echitabilă în sine în situaţia în care aceasta este suficientă pentru a acoperi suferinţele morale ale victimei. Și, doar în cazul în care instanța judecătorească va constata că infracțiunea este atât de gravă, încât printr-o simplă stabilire a pedepsei pentru infractor situaţia morală a victimei nu se va revendica, aceasta va oferi o reparaţie echitabilă în formă bănească.

După părerea autorului Iosif Urs, modul de acordare a satisfacţiei echitabile trebuie determinat în raport cu prejudiciul moral suferit, gravitatea acestuia, importanţa şi consecinţele sale pentru victimă [31, p.25]. Ceea ce acordă instanța judecătorescă cu titlu de daune morale are scopul de a constitui o compensație financiară pentru un prejudiciu abstract, de exemplu pentru suferinţa fizică sau psihică a victimei.

Prin natura lor, daunele morale nu sunt susceptibile de a fi calculate cu precizie. Victimele care doresc să primească compensație bănească pentru prejudiciul moral suferit sunt solicitate să precizeze suma care, după aprecierea lor individuală, ar fi echitabilă.

Observând o tendinţă de instituire a unor practici judiciare divergente în cadrul instanţelor de judecată din Republica Moldova, în special în ce priveşte aplicarea legislaţiei naţionale şi a standardelor internaţionale ce ţin de acordarea despăgubirilor, inclusiv cu titlu de compensaţii morale, a fost bine-venită elaborarea Recomandării Curții Supreme de Justiție a RM nr.6 privind satisfacţia echitabilă, care stabilește că la determinarea cuantumului prejudiciului moral cauzat prin infracțiune se ia obligatoriu în consideraţie principiul general al echităţii şi faptul că suma nu trebuie să fie vădit disproporţionată cu sumele acordate de Curtea Europeană în speţele similare [32].

În actuala doctrină juridică, principiul echității în dreptul penal este definit prin prisma corespunderii pedepsei penale stabilite cu caracterul și gradul de pericol social al infracțiuni, cu circumstanțele comiterii ei și a personalității vinovatului. Restabilirea echității sociale constă și în recuperarea și restabilirea intereselor sociale încălcate prin infracțiune, precum și pedepsirea echitabilă a infractorului [33, p.144].

Echitatea socială este restabilită când statul, cel puțin parțial, compensează paguba cauzată din contul amenzilor sau al altor tipuri de pedepse, iar membrii societății obțin încrederea în faptul că organele de stat sunt în stare să pedepsească infractorul, aplicându-i o pedeapsă corespunzătoare cu legea. În raport cu partea vătămată, echitatea socială se restabilește prin apărarea drepturilor și intereselor legitime ale acesteia, lezate prin comiterea infracțiunii [33, p.144].

Sarcina nemijlocită de aplicare a prevederilor dispoziţiilor legislației privind stabilirea mărimii reparației prejudiciului cauzat prin săvârșirea infracțiunii îi revine instanţelor de judecată în fiecare caz individual, conform regulilor de competenţă jurisdicţională stabilite în Codul de procedură civilă al Republicii Moldova.

Anterior, modalitatea de determinare a cuantumului prejudiciului moral de către instanțele judecătorești era explicată în pct.32 al Hotărârii explicative al Plenului Curții Supreme de Justiție a RM nr.9 din 09.10.2006 „cu privire la aplicarea de către instanțele de judecată a legislației ce reglementează repararea prejudiciului moral” (abrogată la 16.10.2017), care menționa că, pe lângă criteriile generale, se vor lua în considerare criteriile specifice de evaluare a cuantumului acestor despăgubiri, prevăzute la art.219 alin.(4) din Codul de procedură penală al RM. La evaluarea cuantumului despăgubirilor, instanţa de judecată va lua în considerare: suferinţele fizice ale victimei; prejudiciul agrement sau estetic; pierderea speranţei în viaţă; pierderea onoarei prin defăimare; suferinţele psihice provocate de decesul rudelor apropiate etc. [34, p.558].

Referindu-ne la repararea prejudiciului moral, în Hotărârea Plenului sus-enunțată se menționa că, după criteriul domeniului personalității umane încălcate, prejudiciile delictuale pot fi clasificate în: a) prejudicii cauzate personalității fizice; b) prejudicii cauzate personalității afective, categorie în care intră suferințele de natură psihică; c) prejudicii cauzate personalității sociale (cinstea, onoarea, demnitatea, viața privată, numele, pseudonimele etc.); d) prejudicii cauzate persoanelor juridice (afirmații făcute în presă și pe altă cale care se consideră neadevărate etc.).

La ora actuală, legea nu prevede în mod exhaustiv criteriile de evaluare a cuantumului prejudiciului moral cauzat prin infracțiune. Sunt niște prevederi orientative, care ar ajuta la îngustarea numărului de metode de determinare a valorii reale a prejudiciului, ceea ce creează o stare de incertitudine în evaluarea acestuia [35]. Sarcina probării prejudiciului moral nu poate fi pusă doar pe seama părții vătămate şi se apreciază individual pentru fiecare caz, luându-se în considerare argumentele ambelor părţi în proces, excluzându-se pretenţii excesive şi vădit exagerate.

Condamnarea infractorului implică reducerea libertăţii în comunitate prin plasare în închisoare, măsuri de coerciţie şi diminuări forţate de libertate. Sancţiunea penală pare a fi atât de înrădăcinată în societate, încât se poate spune că are caracter tradiţional şi, atunci când este săvârşită o infracţiune, iar

făptuitorul nu este pedepsit, sunt cerute justificări de către opinia publică pentru absenţa acesteia. A se face dreptate  impune a trage la răspundere pe cel vinovat. Cunoaștem mai multe tipuri de infracțiuni care își pot lăsa grav amprenta pe aspectul moral al victimei și aici nu putem spune că condamnarea este o măsura suficientă, deoarece este necesar un ansamblu de recuperări suplimentare pentru victimă.

Sancțiunile vădit nejustifcate, precum pedepsirea celor cunoscuţi a fi nevinovaţi sau pedeapsa excesiv de dură a celor vinovați, chiar dacă ar părea că servesc obiectivului de prevenire a săvârșirii noilor infracțiuni, sunt complet greșite, prin simplul fapt că ar fi nedrepte în esenţa lor.

Pe bună dreptate, condamnarea infractorului pronunțată de instanța judecătorească nu este totalmente o satisfacție morală și pe dreptate în procesul investigării infracțiunii în care restrângerea libertății individuale constituie o condiție inerentă pentru restabilirea echității sociale, corectarea și resocializarea condamnatului. În acest sens, s-ar impune o diversificare a pedepselor penale, astfel încât să se asigure actul preventiv de intimidare a posibililor infractori, precum și măsura pedepsei aplicată condamnatului pentru a se asigura principiul moral de satisfacție a victimei și a societății, dar și principiul social de obligare a infractorului de a suporta consecințele coercitive ale pedepsei [36].

Prin condamnare, se transmite un mesaj infractorului în sensul că o societate justă și însuflețită de valori umane nu va tolera asemenea acte reprobabile. Prin recunoașterea răului provocat victimei se transmite fiecăreia dintre acestea, precum și comunității, faptul că justiția penală este menită să îi protejeze. Din punct de vedere moral, restabilirea liniștei sufletești a victimei, împăcarea reprezintă o cheie pentru transformarea aspectelor negative ale vieții în pozitive.

Într-un sistem de drept echitabil persoana care a încălcat preceptele legale nu va scăpa de pedeapsă. Totuși, în cazul în care victima nu este de acord cu pedeapsa aplicată infractorului – fie că este prea ușoară, fie că nu a acoperit prejudiciul cauzat prin infracțiune – atunci condamnarea nu va oferi o satisfacție suficientă victimei, iar drept consecință va genera răzbunare, ură, dezamăgire în sistemul judiciar etc.

Din perspectiva psihologică, victima niciodată nu se va mulțumi de soluția oferită de instanțele judecătorești, decât pentru o perioadă scurtă de timp. Și acest lucru este firesc, dat fiind faptul că ființei omenești în este specifică doar „satisfacția de moment” și imposibilitatea atingerii „satisfacției depline”. S-ar părea că regula *restitutio in integrum* nu este aplicabilă la caz.

Psihoterapeuții consideră că satisfacția victimei se manifestă în „dorința” de a se răzbuna, care oferă plăcere și tinde în permanență spre repetare. Euforia părții vătămate din momentul pronunțării sentinței de condamnare a infractorului cu trecerea timpului se diluează, generând o nouă dorință de satisfacție morală – condamnare repetată mai aspră. Măsura de pedeapsă stabilită anterior devine insuficientă pentru satisfacția victimei. Pentru că setea de răzbunare este ciclică, bazată pe sentimente

temperate care ascensionează până la manifestări de criză, victima va avea în permanență remușcări/dubii privind proporționalitatea pedepsei stabilite *versus* prejudiciu.

Legătura dintre agresivitate și plăcere (satisfacție) este cunoscută de demult. „Părintele psihologiei" Sigmund Freud era perfect conştient că atunci când își revarsă ura, individul simte o descărcare sufletească. Riposta dată agresorului restabilește echilibrul emoțional al victimei și chiar oferă plăcere – satisfacție morală [37].

Pentru a cunoaște ce procese au loc în psihicul uman, cercetătorii David Chester de la Virginia Commonwealth University și C.Nathan DeWall de la University of Kentucky au realizat mai multe experimente asupra unei serii de voluntari, rezultatele cărora au fost publicate în revista „Personalitatea și psihologia socială". În prima fază, participanții au fost supuși să se simtă respinși de mediul ambiental și au avut parte de diverse comentarii negative de la alte persoane. Ulterior, li s-a oferit posibilitatea, printr-o păpușă virtuală de voodoo, să se răzbune pe „corpul" criticilor săi. Participanții care au făcut-o și au fost cruzi cu păpușa au terminat experimentul într-o dispoziție mai bună. Se întâmplă, pentru că o persoană care este insultată sau respinsă din punct de vedere social simte o durere emoţională. Zona din creier asociată cu durerea a fost cea mai activă la participanţii care au reacţionat printr-un răspuns agresiv după ce au fost respinşi [38].

Concluziile au fost absolut neașteptate pentru cercetători și au surprins prin faptul că răzbunarea nu doar aduce satisfacție, ci oamenii tind spre ea pentru a primi senzații plăcute. Este un proces de reglare a emoțiilor victimei care funcționează efectiv în psihicul uman. A lua o mică răzbunare după o respingere ne face să ne simțim mult mai bine.

Astfel, regăsim și elemente pozitive ale răzbunării, pornind de la faptul că răzbunarea deserveşte unui scop foarte util – chiar şi ideea de a o căuta ne oferă plăcere. Povestea unei răzbunări este întotdeauna dulce-amară. Fără nicio îndoială că răzbunarea este un element declanşator emoţional puternic care mobilizează oamenii către acţiune.

„Este o experienţă universală în viaţa umană, oamenii de la orice nivel social înţeleg ideea de a te enerva şi de a-ţi dori să răneşti pe cineva care la rândul lui te-a rănit pe tine" [39], spune psihologul evoluţionist Michael McCullough de la Universitatea Miami, care a consacrat peste un deceniu pentru studierea răzbunării şi a iertării.

Totuși, această concluzie trebuie privită printr-o prismă de scepticism, pentru că dorința de răzbunare oferă doar o „ușurare" temporară, care cu trecerea timpului devine parte a unui cerc vicios, cuprins în care, omul se simte mai rău decât atunci când a început, dorind satisfacție repetată.

Chiar şi amenințarea unei răzbunări poate descuraja un atac, spune McCullough. Individul care răspunde la acea vătămare o să fie mai bine decât individul care întoarce obrazul şi lasă pe cel care a

greşit să reuşească. Aşadar, dacă scopul principal al răzbunării are legătură cu descurajarea vătămării, atunci este într-adevăr un lucru foarte bun. Asta nu înseamnă că ar trebui să încurajăm oamenii să caute răzbunare, spune McCullough [39].

Relația dintre infractor și victimă, asistată de reprezentanții organelor de drept și instanțele judecătorești, poate fi explicată din perspectiva „Triunghiului dramatic" elaborat de prof. Stephen B. Karpman. Esența abordării se rezumă la faptul că atunci când suntem în prezența unor relații toxice, putem vorbi despre: Apărător – Agresor – Victimă. Fiecare actor al scenariului are propriul rol și particularități individualizate, toți însă – antrenați într-un mecanism distructiv unic [40].

După părerea psihoterapeutului Claude Michel Steiner, descrierea trio-participanților ar fi următoarea: Victima, în realitate, nu este atât de neajutorată, după cum se percepe; Apărătorul, în realitate, nu contribuie la protejare atât de esențial, încât se pretinde; Agresorul nu are motive suficiente pentru revoltare și acuzare. Fiecare își urmărește satisfacerea propriului interes și acționează după reguli individuale, iar scopul urmărit este – să nu permită celorlalți „jucători" să devină învingători [41].

Ne răzbunăm nu pentru echitate, ci pentru că ne place acest proces. Iar satisfacția suficientă apare atunci când nu mai dorim nimic să-i spunem agresorului.

Prin urmare, condamnarea infractorului este, fără echivoc, o măsură importantă de protecție a valorilor sociale promovate de stat și, de asemenea, constituie o satisfacție morală echitabilă a victimei, dar nu este suficientă atunci când prin faptă, acesteia i-au fost cauzate daune de ordin moral, fizic sau material. În lumina celor expuse, conchidem că o justiție în care prejudiciul nu este recuperat, dar inculpatul este condamnat la închisoare, este o semi-justiție sau o semi-echitate.

Condamnarea infractorului este importantă la restabilirea echității sociale și atingerea altor scopuri propuse de legiuitor la aplicarea pedepsei penale: corectarea și resocializarea infractorului, prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni, nu și pentru realizarea principiului *restitutio in integrum* pentru victima infracțiunii.

**Referințe:**


1. http://www.justice.gov.md/public/files/transparenta_in_procesul_decizional/consultatii_publice/Nota_informativa_dupa_avizare_final.pdf
2. https://www.ohchr.org/en/udhr/documents/udhr_translations/rum.pdf
3. https://www.unicef.org/moldova/media/1401/file/Conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului.pdf
4. http://irp.md/uploads/files/2014-04/1396950800_culegere-de-acte-internationale-in-domeniul-justitiei-penale-vol-i-1.pdf
5. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0229_RO.html
6. https://stoptorture.humanrightsembassy.org/attachments/article/57/Conventia%20impotriva%20torturii.pdf
7. http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/35081
8. https://rm.coe.int/16805e3be1
9. https://www.adpare.eu/ro/resurse/legislatie/
10. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/ALL/?uri=celex:32001F0220

11. http://www.cdep.ro/proiecte/2004/200/40/6/eml_pl246_04.pdf
12. https://www.cab1864.eu/upload/Directiva%202004%2080%20EC%20din%2020%20aprilie%202004.pdf
13. https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:101:0001:0011:ro:PDF
14. https://rm.coe.int/168046253e
15. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0099&from=FI
16. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A32012L0029
17. Constituția Republicii Moldova nr.1 din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.78, art.140.
18. Codul penal al Republicii Moldova nr.985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.72-74, art.195.
19. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr.248-251, art.699.
20. Legea nr.137 din 29.07.2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracţiunilor. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.293-305, art.618.
21. Legea nr.137 din 03.07.2015 cu privire la mediere. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2015, nr.224-233, art.445.
22. Legea nr.8 din 14.02.2008 cu privire la probațiune. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.13-19, art.29.
23. Legea nr.105 din 16.05.2008 cu privire la protecţia martorilor şi altor participanţi la procesul penal. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.112-114, art.434.
24. Legea nr.45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea şi combaterea violenţei în familie. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.55-56, art.178.
25. Legea nr.241 din 20.10.2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane**.** În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.164-167, art.812.
26. Legea nr.1545 din 25.02.1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acţiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii şi ale instanţelor judecătoreşti. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr.50-51, art.359.
27. Legea nr.79-XIII din 28.04.1994 privind repararea cheltuielilor de tratament aplicat persoanei vătămate în acţiune criminală. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.13-19, art.29.
28. Legea nr.1225-XII din 30.12.1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1992, nr.12, art.363.
29. BECCARIA, Cesare. Despre infracțiuni și pedepse. București: editura Rosetti, 2001. 149p.
30. CAȚAVEICĂ, Eugeniu. Particularitățile reparării prejudiciului moral prin prisma jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului. În: Revista Națională de Drept, 2013, Nr.8, p.63-65.
31. URS, Iosif. Criterii de apreciere a prejudiciilor morale şi a despăgubirilor băneşti pentru repararea daunelor morale. În: Dreptul, 1998, nr.4.
32. (http://jurisprudenta.csj.md/search_rec_csj.php?id=21)
33. GRAMA, M., ȘAVGA, A., BOTNARU, S., MARTIN, D. Drept penal. Partea generală, vol.II. Chișinău: Tipografia centrală, 2016, 335p.
34. DOLEA, Igor. Codul de procedură penală al Republicii Moldova (Comentariu aplicativ). Chișinău: Editura Cartea Juridică, 2016, 1172p.
35. https://www.bizlaw.md/2016/06/25/repararea-prejudiciului-moral-victimele-primesc-despagubiri-de-5-10-ori-mai-mici-decat-cer
36. https://www.scritub.com/stiinta/drept/CORELATIA-VICTIMOLOGIEI-CU-CEL82688.php
37. https://piter-trening.ru/blyudo-kotoroe-podayut-holodnym-opasnoe-chuvstvo-mesti/
38. https://wro.waykun.com/articles/din-vinovatie-razbunarea -unui-fost-este-foarte.html
39. https://eugencpopa.ro/aspectele-pozitive-razbunarii/
40. https://karpmandramatriangle.com
41. https://theoryandpractice.ru/posts/19199-chto-takoe-treugolnik-karpmana-ili-kto-takoy-betmen--spasatel-ili-zhertva?utm_medium=rss&utm_source=rss